

İKİNCİ KISIM TEMEL HAKLAR, ÖZGÜRLÜKLER VE ÖDEVLER

BİRİNCİ BÖLÜM

Genel Kurallar

Temel Hakların Niteliği ve Korunması

Madde 10

- (1) Herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve özgürlüklere sahiptir.
- (2) Devlet, kişinin temel hak ve özgürlüklerini, kişi huzuru, sosyal adalet ve hukuk devleti ilkeleriyle bağdaşmayacak biçimde sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal bütün engelleri kaldırır, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli koşulları hazırlar.
- (3) Devletin yasama, yürütme ve yargı organları, kendi yetki sınırları içinde, bu Kısım kurallarının tam olarak uygulanmasını sağlamakla yükümlüdürler.

Temel Hak ve Özgürlüklerin Özünü ve Sınırlanması

Madde 11

Temel hak ve özgürlükler, özünü dokunmadan, kamu yararı, kamu düzeni, genel ahlak, sosyal adalet, ulusal güvenlik, genel sağlık ve kişilerin can ve mal güvenliğini sağlamak gibi nedenlerle ancak yasalarla kısıtlanabilir.

Temel Hak ve Özgürlükler ile Yetkilerin Kötüye Kullanılmaması

Madde 12

Bu Anayasanın hiçbir kuralı, herhangi bir gerçek veya tüzel kişiye, zümre veya sınıfa, bu Anayasa ile güvence altına alınan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni ve Kıbrıs Türk Halkının hak ve statüsünün değiştirilmesini veya bu Anayasanın kurduğu düzenin yok edilmesini veya tanınan temel hak ve özgürlüklerin ortadan kaldırılmasını amaçlayan hareketlere girişmek ve faaliyetlerde bulunmak hak ve yetkisini verir biçimde anlaşılamaz ve yorumlanamaz.

Yabancıların Durumu

Madde 13

Bu Anayasada gösterilen hak ve özgürlükler, yabancılar için, uluslararası hukuka uygun olarak yasa ile kısıtlanabilir.

İKİNCİ BÖLÜM

Kişinin Hak, Özgürlük ve Ödevleri

Kişi dokunulmazlığı

Madde 14

- (1) Herkes, barış, güven ve huzur içinde yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.
- (2) Kimseye eziyet ve işkence yapılamaz.
- (3) Kimse, insanlık onuruyla bağdaşmayan bir cezaya çarptırılamaz veya muameleye bağlı tutulamaz.
- (4) Kişinin şeref ve haysiyeti dokunulmazdır. Herkes buna saygı göstermek ve korumakla yükümlüdür.

Hayat ve Vücut Bütünlüğü Hakkı

Madde 15

- (1) Herkes, hayat ve vücut bütünlüğü hakkına sahiptir.
- (2) Yasanın ölüm cezası ile cezalandırdığı bir suçtan dolayı hakkında yetkili bir mahkemece verilen bir hükmün yerine getirilmesi dışında kimsenin hayatına son verilemez.
Yasa böyle bir cezayı, ancak savaş halinde vatana ihanet, devletlerarası hukuka göre korsanlık ve tedhiş suçları için veya müebbet hapis cezası gerektiren bir suçtan mükerrer mahkumiyet halinde koyabilir.
- (3) Yasa ile konduğu zaman ve gösterildiği şekilde:
 - (a) Kişinin ve malvarlığının, başka türlü kaçınılması ve tamiri olanaksız aynı derecede bir zarara karşı savunulması; veya
 - (b) Bir kişinin yakalanması veya yasaya uygun tutukluluktan kaçmasının önlenmesi; veya
 - (c) Bir ayaklanmanın veya karşı koymanın bastırılması amacıyla girişim eylem sırasında kesin olarak gerekli olduğu kadar zor kullanmak suretiyle yaşama son verilmesi, (1). ve (2). fıkra kurallarına aykırı sayılmaz.

Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği

Madde 16

- (1) Herkes kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkına sahiptir.
- (2) Bir kişi, yasa ile öngörülmek ve yasanın gösterdiği biçimde olmak koşuluyla, ancak aşağıdaki hallerde özgürlüğünden yoksun bırakılabilir:
 - (a) Yetkili mahkemece hakkında hüküm verilmiş bir kişinin tutukluluğu;
 - (b) Mahkemece verilmiş yasal bir emre uymamaktan dolayı bir kişinin yakalanması veya tutukluluğu;
 - (c) Bir kişinin, suç işlediği makul şüphesi üzerine, yetkili yargı mercii önüne getirilmesi amacıyla veya suç işlemesini önlemenin veya işledikten sonra kaçmasına engel olmanın makul olarak gerekli görüldüğü hallerde yakalanması veya tutukluluğu;
 - (ç) Bir küçüğün ıslahı amacıyla yasal bir emirle bakım altına alınması veya yetkili yargı mercii önüne getirilmesi amacıyla yasal tutukluluğu;
 - (d) Bulaşıcı bir hastalık yayabilecek kişilerin, akıl hastalarının, alkoliklerin, uyuşturucu madde düşkünlerinin veya serserilerin tutukluluğu;
 - (e) Bir kişinin, Devlet topraklarına izinsiz girmesini önlemek için veya bir yabancıнын sınır dışı edilmesi veya geri verilmesi işlemine girişilmesi nedeniyle yakalanması veya tutukluluğu;
 - (f) Herhangi bir yabancıнын Cumhuriyetinde herhangi bir maddi yükümlülüğünden kurtulmak amacı ile Cumhuriyeti terk etmesini önlemek için yakalanması veya tutukluluğu;
 - (g) Birden fazla uyruklu Cumhuriyet yurttaşlarının, uyruğunda bulundukları diğer ülke yasaları karşısında işlemiş oldukları suçlar nedeniyle haklarında verilmiş mahkeme kararlarının, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile o ülke arasında adli yardım ve mahkeme ilamlarının karşılıklı tenfizi antlaşması bulunması kaydıyla, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde infazı için tutukluluğu
- (3) Kimse, ölüm veya hapis cezasını gerektiren bir suçüstü halinde, yasa ile konduğu zaman ve gösterildiği usul müstesna, yasanın gösterdiği usullere

uygun olarak ve gerekçe, yargıç kararına dayanarak düzenlenmiş adli bir belge bulunmaksızın yakalanamaz.

- (4) Yakalanan veya tutuklanan kişinin durumu, soruşturmanın kapsam ve konusunun açığa çıkmasının sakıncalarının gerektirdiği kesin zorunluluk dışında, yakınlarına en erken bir zamanda ve süratle bildirilir.
- (5) Yakalanan veya tutuklanan herkese, yakalanmasını veya tutuklanmasını gerektiren nedenler, yakalanması veya tutuklanması sırasında anladığı dilde bildirilir ve herkes, kendisinin veya yakınlarının seçtiği bir hukukçunun hizmetinden derhal yararlandırılır.
- (6) Yakalanan kişi, yakalandıktan sonra mümkün olan en kısa zamanda ve daha önce salıverilmediği takdirde her halde yirmi dört saat geçmeden bir yargıç önüne çıkarılır.
- (7) Yargıç, derhal, yakalanan kişinin anladığı dilde yakalanma nedenlerini soruşturur ve en kısa zamanda ve herhalde yargıç önüne çıkma tarihinden başlayarak üç günü geçmeyen bir süre içinde, uygun göreceği koşullarla yakalanana ya salıverir veya yakalanma nedeni suç hakkındaki soruşturma tamamlanmadığı takdirde, yakalanmanın devamına karar verir. Yargıç, her defasında sekiz günü geçmemek koşuluyla, bu yakalanmanın devamına karar verebilir.

Ancak, yakalanma veya tutuklanma süresinin toplamı, yakalanma tarihinden başlayarak üç ayı geçemez ve bu sürenin sonunda yakalamayı veya tutuklamayı uygulamakla görevli kişi veya makam, yakalanan veya tutuklanan kişiyi derhal serbest bırakır.

- (8) Yargıcın (7). fıkraya göre verdiği kararlara karşı istinaf yolu kapatılamaz.
- (9) Yakalanması veya tutukluluğu nedeniyle özgürlüğünden yoksun bırakılan herkes, tutukluluğunun yasaya uygunluğu hakkında bir mahkemece süratle karar verilmesi için, yasal yollara başvurma hakkına sahiptir. Tutukluluğu yasaya aykırı görüldüğü takdirde, serbest bırakılması mahkemece emredilir.
- (10) Bu madde kurallarına aykırı olarak bir yakalanmanın veya bir tutukluluğun mağduru herkes, dava açmak suretiyle tazminat alma hakkına sahiptir.

Hak Arama Özgürlüğü ve Yasal Yargı Yolu

Madde 17

- (1) Kimse, bu Anayasa ile veya bu Anayasa gereğince kendisine gösterilen mahkemeye başvurmak hakkından yoksun bırakılamaz. Her ne ad altında olursa olsun adli komisyonlar veya istisnai mahkemeler oluşturulması yasaktır.
- (2) Herkes, yurttaş hak ve yükümlülüklerinin veya kendisine karşı yapılan bir suçlamanın karara bağlanmasında, yasa ile kurulan bağımsız, tarafsız ve yetkili bir mahkeme tarafından, makul bir süre içinde adil ve açık bir surette davanın dinlenmesi hakkına sahiptir. Karar gerekçeye dayanır ve açık bir oturumda okunur.
- (3) Ulusal güvenlik, anayasal düzen, kamu düzeni, kamu güvenliği veya genel ahlak yararına olduğu veya küçüklerin çıkarları veya tarafların özel hayatlarının korunması için gerekli olduğu ve yayının, adaletin sağlanması için mahkemece zararlı görüldüğü özel durumlarda, mahkeme duruşmanın kısmen veya tamamen kapalı yapılmasına karar verebilir.

(4) Herkes:

- (a) Mahkeme önüne çıkarılması nedenlerinin kendisine bildirilmesi;
 - (b) Davasını mahkemeye sunmak ve bunu hazırlamak için gerekli zamana sahip olmak;
 - (c) Delillerini göstermek veya göstertmek veya tanıkların yasaya uygun olarak doğrudan doğruya sorguya çekilmesini istemek;
 - (ç) Kendisinin veya yakınlarının seçtiği bir hukukçu tutmak ve adaletin sağlanması için gerekli görülüyorsa, yasanın gösterdiği şekilde kendisine parasız bir hukukçu atanması;
 - (d) Mahkemede kullanılan dili anlayamadığı veya konuşamadığı takdirde, bir tercümanın yardımından parasız yararlanmak,
- hakkına sahiptir.**

Cezaların Yasal ve Kişisel Olması ve Sanık Hakları**Madde 18**

- (1) Kimse, işlendiği zaman yasaca suç teşkil etmeyen bir eylem veya ihmalden dolayı suçlu sayılamaz; herhangi bir suç için, işlendiği zaman yasanın bu suç için koyduğu cezadan daha ağır bir cezaya çarptırılamaz.
- (2) Bir suçtan dolayı beraat eden veya hüküm giyen bir kişi, aynı suçtan dolayı tekrar yargılanamaz. Kimse, aynı eylem veya ihmalden dolayı, bu eylem veya ihmal ile ölüme sebebiyet verilmiş olmadıkça, iki defa cezalandırılmaz.
- (3) Hiçbir yasa, suçun ağırlığı ile orantılı olmayan bir ceza koyamaz.
- (4) Bir suçtan sanık herkes, suçluluğu yasaya uygun olarak ispat edilinceye kadar suçsuz sayılır.
- (5) Bir suçtan sanık herkes, en azından:
 - (a) Hakkında yapılan suçlamanın nitelik ve nedeninin anladığı bir dilde ve etraflı şekilde derhal kendisine bildirilmesi;
 - (b) Savunmasını hazırlaması için yeterli zamana ve kolaylıklara sahip olmak;
 - (c) Kendi kendini bizzat veya eğer yeterli mali olanaklardan yoksun bulunuyor ve adaletin sağlanması için gerekli görülüyorsa, kendisine parasız olarak atanacak bir hukukçu aracılığı ile savunmak;
 - (ç) İddia tanıklarını bizzat veya avukatı vasıtasıyla sorguya çekmek veya çektirmek ve savunma tanıklarını da iddia tanıkları ile aynı koşullar altında getirtmek ve sorguya çekilmelerini sağlamak;
 - (d) Mahkemede kullanılan dili anlayamadığı veya konuşamadığı takdirde, bir tercümanın yardımından parasız yararlanmak,

hakkına sahiptir.
- (6) Malların toptan müsadereci cezasının konması yasaktır.

Özel Hayatın Gizliliği**Madde 19**

- (1) Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz. Adli kovuşturmanın gerektirdiği istisnalar saklıdır.
- (2) Yasanın açıkça gösterdiği durumlarda, usulüne göre verilmiş mahkeme veya yargıç kararı olmadıkça, ulusal güvenlik ve kamu düzeni bakımından gecikmede sakınca bulunan durumlarda da, yasa ile yetkili kılınan merciin

emri bulunmadıkça, kimsenin üstü, özel kağıtları ve eşyası aranamaz ve bunlara el konulamaz.

Konut Dokunulmazlığı

Madde 20

- (1) Kimsenin konutuna dokunulamaz.
- (2) Yasanın açıkça gösterdiği durumlarda, usulüne göre verilmiş mahkeme veya yargıç kararı olmadıkça, ulusal güvenlik veya kamu düzeni bakımından gecikmede sakınca bulunan durumlarda da, yasa ile yetkili kılınan merciin emri bulunmadıkça, konuta girilemez, arama yapılamaz ve buradaki eşyaya el konulamaz.

Haberleşme Özgürlüğü

Madde 21

- (1) Herkes, haberleşme özgürlüğüne sahiptir.
- (2) Haberleşmenin gizliliği esastır. Yasanın gösterdiği durumlarda mahkeme veya yargıç tarafından yasaya uygun olarak verilmiş bir karar olmadıkça, bu gizliliğe dokunulamaz.

Gezi ve Yerleşme Özgürlüğü

Madde 22

- (1) Her yurttaş, gezi özgürlüğüne sahiptir; bu özgürlük ancak ulusal güvenliği sağlama ve salgın hastalıkları önleme amaçlarıyla ve yasa ile sınırlanabilir.
- (2) Her yurttaş, dilediği yerde yerleşme özgürlüğüne sahiptir, bu özgürlük, ancak ulusal güvenliği sağlama, salgın hastalıkları önleme, kamu mallarını koruma, sosyal, ekonomik ve tarımsal gelişmeyi ve sağlıklı kentleşmeyi gerçekleştirme zorunluluğuyla ve yasa ile sınırlanabilir.
- (3) Her yurttaş, yurda girme ve çıkma özgürlüğüne sahiptir. Yurt dışına çıkma özgürlüğü yasa ile düzenlenir.
- (4) Hiçbir yurttaş, isteği dışında Devlet sınırları dışına çıkarılamaz ve aynı şekilde girmekten alıkonulamaz.

Vicdan ve Din Özgürlüğü

Madde 23

- (1) Herkes, vicdan, dini inanç ve kanaat özgürlüğüne sahiptir.
- (2) Kamu düzenine, genel ahlaka veya bu amaçla çıkarılmış yasalara aykırı olmayan ibadetler, dinsel ayin ve törenler serbesttir.
- (3) Kimse, ibadete, dinsel ayin ve törenlere katılmaya, dini inanç ve kanaatlarını açıklamaya zorlanamaz; dini inanç ve kanaatlarından dolayı kınanamaz.
- (4) Din eğitim ve öğretimi, Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır.
- (5) Kimse, Devletin sosyal, ekonomik, siyasal veya yasal temel düzenini, kısmen de olsa, din kurallarına dayandırma veya siyasal ve kişisel çıkar veya nüfuz sağlama amacı ile her ne surette olursa olsun, dini veya din duygularını yahut dince kutsal sayılan şeyleri istismar edemez ve kötüye kullanamaz. Bu yasak dışına çıkan veya başkasını bu yolda kışkırtan gerçek veya tüzel kişiler hakkında, yasanın gösterdiği kurallar uygulanır ve siyasal partiler, Anayasa Mahkemesi olarak görev yapan Yüksek Mahkemece temelli kapatılır.

Düşünce, Söz ve Anlatım Özgürlüğü

Madde 24

(1) Herkes, düşünce ve kanaat özgürlüğüne sahiptir; kimse, düşünce ve kanaatlarını açıklamaya zorlanamaz. Düşünce suçu yoktur.

(2) Herkes, düşünce ve kanaatlarını, söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir.

Bu hak, herhangi bir resmi makamın müdahalesi ve Devlet sınırları söz konusu olmaksızın, kanaatını anlatma, haber ve fikir alma ve verme özgürlüklerini kapsar.

(3) Söz ve anlatım özgürlüklerinin kullanılması, yalnız ulusal güvenlik, anayasal düzen, kamu güvenliği, kamu düzeni, genel sağlık, genel ahlak yararı için veya başkalarının şöhret veya haklarının korunması veya bir sırrın açıklanmasının önlenmesi veya yargının otorite veya tarafsızlığının sürdürülmesi için gerekli ve yasanın koyduğu yöntemlere, koşullara, sınırlamalara veya cezalara bağlı tutulabilir.

Bilim ve Sanat Özgürlüğü

Madde 25

Herkes, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayına ve bu alanlarda her türlü araştırma yapma hakkına sahiptir.

Basın Özgürlüğü

Madde 26

(1) Yurttaşlar için basın ve yayın özgürdür, sansür edilemez.

(2) Devlet, basın, yayın ve haber alma özgürlüğünü sağlayacak önlemleri alır.

(3) Basın ve haber alma özgürlüğü, kamu düzenini, ulusal güvenliği veya genel ahlakı korumak, kişilerin şeref, haysiyet ve haklarına tecavüzü, suç işlemeye kışkırtmayı önlemek veya yargı görevinin amacına uygun olarak yerine getirilmesini sağlamak için yasa ile sınırlanabilir.

(4) Yargı görevinin amacına uygun olarak yerine getirilmesi için, yasa ile belirtilecek sınırlar içinde, mahkeme veya yargıç tarafından verilecek kararlar saklı kalmak üzere, olaylar hakkında yayın yasağı konamaz.

Gazete, Dergi ve Broşür Çıkarma Hakkı

Madde 27

(1) Gazete, dergi ve broşür çıkarılması, her yurttaş için önceden izin alma ve mali güvence yatırma koşuluna bağlanamaz.

(2) Gazete, broşür ve dergilerin çıkarılması, yayımı, mali kaynakları ve gazetecilik mesleği ile ilgili koşullar yasa ile düzenlenir. Yasa, haber, düşünce ve kanaatların serbestçe yayımlanmasını engelleyici veya zorlaştırmacı siyasal, ekonomik, mali veya teknik kayıtlar koyamaz.

(3) Gazete ve dergiler, devletin ve diğer kamu tüzel kişilerinin veya bunlara bağlı kurumların araç ve olanaklarından eşitlik ilkesine göre yararlanır.

(4) Devlet sınırları içinde yayımlanan gazete, dergi ve broşürler, yasanın gösterdiği suçların işlenmesi halinde, yargıç kararı ile ulusal güvenliğin, kamu düzeninin veya genel ahlakın korunması bakımından gecikmede sakınca bulunan durumlarda da, yasanın açıkça yetkili kıldığı merciin emriyle toplatılabilir. Toplatma kararını veren yetkili merci, bu kararı aynı gün mahkemeye bildirir. Mahkeme bu kararı, en geç iki gün içinde onaylamazsa, toplatma kararı geçersiz sayılır.

Kitap Çıkarma Hakkı

Madde 28

- (1) Kitap yayımı, yurttaşlar için izne bağlı tutulamaz, sansür edilemez.
- (2) Devlet sınırları içinde yayımlanan kitaplar, yasanın gösterdiği suçların işlenmesi halinde, yargıç kararı ile ulusal güvenliğin, kamu düzeninin veya genel ahlakın korunması bakımından gecikmede sakınca bulunan durumlarda da, yasanın açıkça yetkili kıldığı merciin emriyle toplatılabilir. Toplatma kararını veren yetkili merci, bu kararı en geç yirmi dört saat içinde mahkemeye bildirir. Mahkeme bu kararı en geç yedi gün içinde onaylamazsa, toplatma kararı geçersiz sayılır.

Basın Araçlarının Korunması

Madde 29

Yurttaşlara ait basımevi ve eklentileri ve basın araçları, suç aracı oldukları gerekçesiyle de olsa, zorla alınamaz veya el konulamaz veya işletilmekten alıkonamaz.

Basın Dışı Haberleşme Araçlarından Yararlanma Hakkı

Madde 30

Yurttaşlar ve siyasal partiler, kamu tüzel kişilerinin elindeki basın dışı haberleşme ve yayın araçlarından yararlanma hakkına sahiptir. Bu yararlanmanın koşulları ve usulleri, demokratik ilkelere ve hakkaniyet ölçülerine uygun olarak yasa ile düzenlenir. Yasa, insan haklarına, demokrasi, sosyal adalet ve hukukun üstünlüğü ilkelerine dayanan laik devletin, ulusal güvenliğin ve genel ahlakın korunması halleri dışındaki bir nedene dayanarak, halkın bu araçlarla haber almasını, düşünce ve kanaatlara ulaşmasını ve kamuoyunun serbestçe oluşumunu engelleyici kayıtlar koyamaz.

Düzeltilme ve Cevap Hakkı

Madde 31

- (1) Düzeltilme ve cevap hakkı, ancak kişilerin şeref ve haysiyetine dokunulması veya kendileriyle ilgili gerçeğe aykırı yayınlar yapılması hallerinde tanınır ve yasa ile düzenlenir.
- (2) Düzeltilme ve cevap yayınlanmazsa, yayınlanmasının gerekip gerekmediğine, ilgilinin başvurusu tarihinden başlayarak en geç yedi gün içerisinde yargıç tarafından karar verilir.

Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Hakkı

Madde 32

Yurttaşlar, önceden izin almaksızın, silahsız ve saldırısız toplanma veya gösteri yürüyüşü yapma hakkına sahiptir. Bu hak, kamu düzenini korumak için yasa ile sınırlanabilir.

Dernek Kurma Hakkı

Madde 33

- (1) Yurttaşlar, önceden izin almaksızın, dernek kurma hakkına sahiptir. Bu hakkın kullanılmasında uygulanacak şekil ve usuller yasada gösterilir. Yasa, ulusal güvenliğin, kamu düzeninin ve genel ahlakın korunması amacıyla sınırlar koyabilir.

- (2) Hiçbir yurttaş, herhangi bir derneğe üye olmaya veya herhangi bir dernekte üye kalmaya zorlanamaz.
- (3) Dernekler, yasanın öngördüğü durumlarda, yargıç kararıyla kapatılabilir; ulusal güvenliğin, kamu düzeninin ve genel ahlakın korunması bakımından gecikmede sakınca bulunan durumlarda da, yargıç kararına kadar, yasanın açıkça yetkili kıldığı merciin emriyle faaliyetten alıkonulabilir.

İspat Hakkı

Madde 34

Kamu görev ve hizmetinde bulunanlara karşı, bu görev ve hizmetin yerine getirilmesiyle ilgili olarak yapılan isnatlardan dolayı açılan hakaret davalarında, sanık, isnadın doğruluğunu ispat hakkına sahiptir. Bunun dışındaki hallerde ispat isteminin kabulü, ancak isnat olunan eylemin doğru olup olmadığının anlaşılmasında kamu yararı bulunmasına veya şikayetçinin ispata razı olmasına bağlıdır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Sosyal ve Ekonomik Haklar, Özgürlükler ve Ödevler

Ailenin Korunması

Madde 35

- (1) Aile toplumun temelidir. Devlet ve diğer kamu tüzel kişileri ailenin, ananın ve çocuğun korunması için gerekli önlemleri alır ve örgütleri kurar.
- (2) Evlenme çağındaki bir kadın ile bir erkeğin, evlenip aile yuvası kurma hak ve yükümlülükleri yasa ile düzenlenir.

Mülkiyet Hakkına Ait Genel Kural

Madde 36

- (1) Her yurttaş, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir. Bu haklar, kamu yararı amacıyla ve yasa ile sınırlanabilir.
- (2) Mülkiyet hakkının kullanılmasına, kamu güvenliği, genel sağlık, genel ahlak, kent ve ülke planlaması veya herhangi bir malvarlığının kamu yararı için geliştirilmesi ve faydalı kılınması veya başkalarının haklarının korunması için kesin olarak gerekli kısıntı veya sınırlamalar yasa ile konabilir.
- (3) Malvarlığının ekonomik değerini fiilen azaltan kısıntı ve sınırlandırmalar için derhal tam bir tazminat ödenir; anlaşmazlık halinde tazminatı hukuk mahkemesi saptar.
- (4) Yukarıdaki (2). ve (3). fıkra kuralları, herhangi bir verginin veya para cezasının tahsili, herhangi bir hükmün yerine getirilmesi, sözleşmeden doğan bir yükümün yerine getirilmesi veya can veya malın tehlikeden korunması amacı ile yasa ile konmuş kuralları etkilemez.
- (5) Devletin, 159. maddede belirtilen taşınmaz mallar üzerindeki hakkı saklıdır.

Toprağın Korunması

Madde 37

Devlet, toprağın verimli olarak işletilmesini gerçekleştirmek ve topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçiye toprak sağlamak amaçlarıyla gereken önlemleri alır. Yasa bu amaçlarla, değişik tarım bölgelerine ve çeşitlerine göre toprağın genişliğini gösterebilir.

Kıyıların Korunması

Madde 38

- (1) Kıyılar, Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır ve yalnız kamu yararına kullanılabilir.
- (2) Belediye sınırları dışındaki kıyıların yüz metrelik şeridi içinde kalan bölgede yalnız Devlete ait, çok gerekli ve kamu yararına olan tesisler kurulabilir. Ancak, bu gibi tesisler, kıyıların doğal güzelliğini bozacak nitelikte olamaz. Mevcut bina veya tesislerin gelecekteki durumu yasa ile düzenlenir.
- (3) Belediye sınırları içindeki kıyıların korunması ve yüz metrelik kıyı şeridi içinde kalan bölgede inşa edilebilecek yapı ve tesisler ile mevcutların durumu, kamu yararının ve kent planlamasının gereklerine uygun olarak yasa ile düzenlenir.
- (4) Ulusal güvenlik, kamu düzeni, kamu yararı, genel sağlık ve çevre korunması amacıyla yasa ile sınırlama konmadıkça, yurttaşların yüz metrelik kıyı şeridi içerisine girmesi kimse tarafından engellenemez ve giriş ücrete bağlı tutulamaz.

Ancak, bu kural, mülkiyet haklarına tecavüz edilmesine olanak tanır biçimde yorumlanamaz.

Tarih, Kültür ve Doğa Varlıklarının Korunması

Madde 39

Devlet, tarih ve kültür değeri olan eser ve anıtlar ile doğa varlıklarının korunmasını sağlar; bu amaçla düzenleyici, destekleyici ve özendirici önlemleri alır. Bunlardan özel mülkiyete konu olanlara getirilecek sınırlamalar ve bu nedenle hak sahiplerine yapılacak yardımlar ve sağlanacak bağışıklıklar yasa ile düzenlenir. Yıkılan veya herhangi bir şekilde yok olan veya tahribata uğrayan tarihi yapıların yerine başka bir yapı inşa edilemez. İnşa edilme zorunluluğu doğarsa, yıkılan veya herhangi bir şekilde hasar gören tarihi yapı aslına uygun bir şekilde yeniden inşa veya tamir edilir. Devlet, bu amaçla gerekli önlemleri alır ve yasal düzenlemeleri yapar.

Çevrenin Korunması

Madde 40

- (1) Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir.
- (2) Gerçek veya tüzel kişiler, hiçbir amaçla, insan sağlığını bozacak veya deniz varlıklarını tehlikeye düşürecek nitelikteki sıvı, gaz ve katı maddeleri denizlere, barajlara, göllere veya derelere akıtamaz veya dökemez.
- (3) Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin, gerçek ve tüzel kişilerin ödevidir.
- (4) Devlet, milli parklar oluşturulması amacıyla gerekli önlemleri alır.

Kamulaştırma ve El Koyma

Madde 41

- (1) Devlet, Belediyeler, yasanın kendilerine kamulaştırma hakkı tanıdığı kamu tüzel kişileri veya kamu yararı güden kuruluşlar:
 - (a) Genel bir kamulaştırma yasasında özel olarak gösterilen ve kamu yararına olan bir amaç için; ve
 - (b) Bu amacın, kamulaştırma yapan makamın, kamulaştırma ile ilgili yasa kurallarına uygun olarak verdiği ve kamulaştırma nedenlerini açıkça bildiren bir kararı ile gösterilmesi halinde; ve
 - (c) Anlaşmazlık çıktığı takdirde, bir hukuk mahkemesince saptanacak tam ve hakkaniyete uygun bir tazminatın hemen veya yasanın belirleyeceği beş yılı aşmayan taksitlerle ödenmesi koşuluyla, herhangi bir taşınır veya taşınmaz malı veya bu gibi mal üzerindeki herhangi bir hak veya yararı kamulaştırmaya yetkilidirler.
- (2) Kamulaştırma bedelinin hesaplanma biçim ve usulleri yasa ile düzenlenir.
- (3) Kamulaştırılmış herhangi bir taşınmaz mal veya bu gibi bir mal üzerindeki herhangi bir hak veya yarar, sadece bu kamulaştırma amacı için kullanılabilir. Bu amaç, kamulaştırma tarihinden başlayarak üç yıl içinde gerçekleşmediği takdirde, kamulaştırmayı yapan makam, bu üç yıllık sürenin sonunda kamulaştırılan malı, kamulaştırma bedeline eski sahibine geri vermeyi önerir. Bu öneriyi alan kişi kabul veya ret cevabını bu öneriyi aldığı tarihten başlayarak üç ay içinde bildirir, kabul ettiğini bildirdiği takdirde, kabul tarihinden başlayarak yine üç ay içinde, kamulaştırma bedelini geri vermesi üzerine, kamulaştırılan mal hemen kendisine geri verilir.
- (4) Yukarıdaki (1). fıkra kuralları, herhangi bir verginin veya para cezasının tahsili, herhangi bir hükmün yerine getirilmesi, sözleşmeden doğan bir yükümlüğün yerine getirilmesi veya can veya malın tehlikeden korunması amacı ile konmuş bir yasanın kurallarını etkilemez.
- (5) Devlet:
 - (a) Genel bir el koyma yasasında özel olarak gösterilen kamu yararına bir amaç için; ve
 - (b) Bu amacın, el koymayı yapan makamın genel el koyma yasasının kurallarına uygun olarak verdiği ve el koyma nedenlerini açıkça bildiren bir kararı ile gösterilmesi halinde; ve
 - (c) Üç yılı geçmeyen bir süre için; ve
 - (ç) Anlaşmazlık çıktığı takdirde bir hukuk mahkemesince saptanacak tam ve hakkaniyete uygun bir tazminatın hemen veya yasanın belirleyeceği beş yılı aşmayan taksitlerle ödenmesi koşuluyla, herhangi bir taşınır veya taşınmaz mala el koyma yetkisine sahiptir.
- (6) İlgili kişi, bu madde kuralları ile ilgili olarak mahkemeye başvurma hakkına sahiptir ve böyle bir başvurma kamulaştırma işlemini durdurur.
Mahkemenin bu fıkra kurallarına göre vereceği her karar istinaf edilebilir.

Vakıf Mallarla İlgili Kamulaştırma, El Koyma ve Sınırlandırma

Madde 42

- (1) Kamulaştırma ve el koyma konularında vakıf mallarla ilgili kurallar, Temel Evkaf Kurallarına (Ahkamül Evkaf) uygun olarak yasa ile düzenlenir. Bu

Yasada, kent ve ülke planlaması için vakıf mallar hakkında yapılması gereken kısıntı ve sınırlandırmalara ilişkin kurallar da gösterilir.

- (2) Kısıntı ve sınırlandırma işleminin konu olduğu hallerde, mahkeme bu işlemleri yasa esaslarına göre durdurabilir.

Devletleştirme

Madde 43

Kamu hizmeti niteliği taşıyan özel girişimler ve yabancılara ait taşınır ve taşınmaz mallar, kamu yararının gerektirdiği durumlarda, gerçek karşılıkları yasada gösterilen şekilde ödenmek koşuluyla devletleştirilebilir. Yasanın taksitle ödemeyi öngördüğü durumlarda, ödeme süresi on yılı aşamaz ve taksitler eşit olarak ödenir. peşin ödenmeyen kısım, Devlet borçları için öngörülen en yüksek faiz haddine bağlıdır.

Konut Hakkı

Madde 44

Devlet, konut sahibi olmayan veya sağlık ve insanca yaşama koşullarına uygun konutu bulunmayan ailelerin konut gereksinimlerini karşılayacak önlemleri yasa ile düzenler.

Sağlık Hakkı

Madde 45

Devlet, herkesin beden ve ruh sağlığı içinde yaşayabilmesini ve tıbbi bakım görmesini sağlamakla ödevlidir.

Sözleşme Hakkı

Madde 46

- (1) Herkes, sözleşme hukukunun genel ilkelerince konan koşullara, kısıntılara, sınırlandırmalara ve yürürlükteki yasalara uymak kaydıyla, serbestçe sözleşme yapma hakkına sahiptir. Ekonomik bakımdan güçlü kişilerin diğer kişileri istismarı yasa ile önlenir.
- (2) Sözleşmelerden doğan hak ve yükümlülükler kamu yararı, kamu düzeni, sosyal adalet ve ulusal güvenlik gibi nedenlerle yasa ile düzenlenebilir ve kısıtlanabilir.
- (3) Devlet yasa ile belirli yörelerdeki sosyal ve ekonomik gereksinimleri ve özellikleri dikkate alarak, konut kiralari konusunda gerekli önlemleri alabilir, kısıtlama ve düzenlemeler yapabilir.

Ekonomik ve Sosyal Hayatın Düzeni

Madde 47

- (1) Ekonomik ve sosyal hayat, adalete, tam çalışma ilkesine ve her yurttaş için insanlık onuruna yaraşır bir yaşam düzeyi sağlanması amacına göre düzenlenir.
- (2) Ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmayı demokratik yollarla gerçekleştirmek; bu amaçla ulusal tasarrufu artırmak, yatırımları toplum yararının gerektirdiği önceliklere yöneltmek ve kalkınma planlarını yapmak Devletin ödevidir.

Çalışma Özgürlüğü

Madde 48

- (1) Her yurttaş dilediği alanda çalışma özgürlüğüne sahiptir. Özel girişimler kurmak serbesttir. Yasa, bu özgürlüğü, kamu yararı amacıyla sınırlayabilir.
- (2) Devlet, özel girişimlerin, ulusal ekonominin gereklerine ve sosyal amaçlara uygun yürümesini, güvenlik ve kararlılık içinde çalışmasını sağlayacak önlemleri alır.

Çalışma Hakkı ve Ödevi

Madde 49

- (1) Çalışma her yurttaşın hakkı ve ödevidir.
- (2) Devlet, çalışanların insanca yaşaması ve çalışma hayatının kararlılık içinde gelişmesi için, sosyal, ekonomik ve mali önlemlerle çalışanların korur ve çalışmayı destekler; işsizliği önleyici önlemleri alır.
- (3) Kimse zorla çalıştırılmaz. Angarya yasaktır. Ancak, hükümlülerin, hükümlülükleri süresince rehabilitasyon amacıyla çalıştırılmaları zorla çalıştırma sayılmaz.
- (4) Ülke gereksinmelerinin zorunlu kıldığı alanlarda, yurttaşlık ödevi niteliği olan beden veya fikir çalışmalarının şekil ve koşulları, demokratik ilkelere uygun olarak yasa ile düzenlenir.

Çalışma Koşulları

Madde 50

- (1) Kimse, yaşına, gücüne ve cinsiyetine uygun olmayan işte çalıştırılmaz.
- (2) Çocuklar, gençler, kadınlar ve bedensel ve ruhsal yetersizler çalışma koşulları bakımından özel olarak korunur.

Dinlenme Hakkı

Madde 51

- (1) Her çalışan dinlenme hakkına sahiptir.
- (2) Ücretli hafta ve bayram tatili ve ücretli yıllık izin hakkı yasa ile düzenlenir.

Ücrette Adalet Sağlanması

Madde 52

Devlet, çalışanların, yaptıkları işe uygun ve insanlık onuruna yaraşır bir yaşam düzeyi sağlamalarına elverişli, adaletli bir ücret elde etmeleri için gerekli önlemleri alır.

Sendika Kurma Hakkı

Madde 53

- (1) Çalışanlar ve işverenler, önceden izin almaksızın sendikalar ve sendika birlikleri kurma, bunlara serbestçe üye olma ve üyelikten ayrılma hakkına sahiptirler. Bu hakların kullanılmasında uygulanacak biçim ve usuller yasada gösterilir. Yasa, ulusal güvenliğin, kamu düzeninin ve genel ahlakın korunması amacıyla sınırlar koyabilir.
- (2) Sendikaların ve sendika birliklerinin tüzükleri, yönetim ve işleyişleri demokratik ilkelere aykırı olamaz.

Toplu Sözleşme ve Grev Hakkı

Madde 54

- (1) Çalışanlar, işverenle olan ilişkilerinde, ekonomik ve sosyal durumlarını korumak ve düzeltmek amacıyla toplu sözleşme ve grev hakkına sahiptir.
- (2) Grev hakkının kullanılması, yalnız ulusal güvenliği, anayasal düzeni, kamu güvenliğini veya bu Anayasanın herhangi bir kişiye sağladığı hak ve özgürlükleri korumak amacıyla yasa ile düzenlenebilir.
- (3) Yargıçlar, savcılar, silahlı kuvvetler mensupları, polis mensupları ve sivil savunma kilit personelinin grev hakkı yoktur.
- (4) İşverenlerin hakları yasa ile düzenlenir.

Sosyal Güvenlik Hakkı

Madde 55

Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Bu hakkı sağlamak için sosyal sigortalar ve benzeri sosyal güvenlik kurumları ile sosyal yardım örgütleri kurmak ve kurdurmak Devletin ödevlerindendir.

Açlıktan Korunma Hakkı

Madde 56

Devlet, herkesi açlığa karşı korur ve bu amaçla uluslararası işbirliğinden de yararlanarak besin maddelerinin üretimini artırmak, israfını önlemek, dengeli biçimde dağılımını sağlamak ve etkin beslenme olanaklarını yaratmak amacıyla gerekli önlemleri alır. Bu yönde bilimsel gelişmeleri izler, yayar ve uygular. Devletin bu görevleri yasa ile düzenlenir.

Özel Olarak Korunma Hakkı

Madde 57

- (1) Devlet, savaş ve görev şehitlerinin dul ve yetimleri ile malûl gazileri korur ve toplumda kendilerine yaraşır bir yaşam düzeyi sağlar.
- (2) Devlet, ruhen ve bedenen özürllülerin topluma uyumlarını sağlamak amacı ile onların eğitim, rehabilitasyon, istihdam ve sosyal yardımları için gerekli kurum ve kuruluşların kurulmasını sağlar.
- (3) Devlet, malûlleri, gazileri, yaşlıları ve çalışamayacak durumda olanları korumak, korunmaya muhtaç çocukları topluma kazandırmak için her türlü önlemi alır.
- (4) Bu hak ve kolaylıklar yasa ile düzenlenir.

Güçsüzlerin Esenlendirilmesi

Madde 58

Devlet, sosyal ve ekonomik bakımdan güçsüz olanların esenlendirilmesi, kendilerine, ailelerine ve topluma yararlı duruma getirilmeleri için gerekli sosyal, ekonomik, mali ve diğer önlemleri alır.

Öğrenim ve Eğitim Hakkı

Madde 59

- (1) Kimse, öğrenim ve eğitim hakkından yoksun bırakılamaz.
- (2) Her türlü öğretim ve eğitim etkinliği Devletin gözetim ve denetimi altında serbesttir.
- (3) Çağdaş bilim ve eğitim ilkelerine aykırı öğretim ve eğitim yerleri açılmaz.

- (4) Halkın öğrenim ve eğitim gereksinimlerini sağlama Devletin başta gelen ödevlerindendir. Devlet, bu ödevini, Atatürk İlkeleri ve Devrimleri doğrultusunda, ulusal kültür ve manevi değerlerle bezenmiş bir muhteva, çağın ve teknolojinin gelişmesine, kişinin ve toplumun istek ve gereksinimlerine yanıt verecek planlı bir şekilde yerine getirir.
- (5) Her çocuk, kız erkek ayırımı yapılmaksızın on beş yaşına kadar zorunlu; on sekiz yaşına kadar ücretsiz öğrenim hakkına sahiptir.
- (6) Devlet, durumları dolayısıyla okul içi ve dışında özel eğitime gereksinimleri olanları topluma yararlı kılacak şekilde yetiştirmek için gereken önlemleri alır.
- (7) Devlet, maddi olanaklardan yoksun başarılı öğrencilerin, en yüksek öğrenim derecelerine kadar çıkmalarını sağlamak amacıyla burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar.

Gençliğin Korunması

Madde 60

Devlet, gençlerin bilgili, sağlıklı, sağlam karakterli ve topluma yararlı birer yurttaş olarak yetişme ve geliştirilmelerini sağlar.

Sporun Geliştirilmesi

Madde 61

Devlet, her yaştaki yurttaşın beden ve ruh sağlığını geliştirecek, sporun kitlelere yayılmasını sağlayacak önlemleri alır, gerekli spor tesislerini yapar ve başarılı sporcuları korur.

Sanatın, Sanatçının ve Kültürel Hakların Korunması

Madde 62

- (1) Devlet, sanatın özgürce gelişebileceği ortamı yaratır; sanatçıyı koruyucu, destekleyici, özendirici ve ödüllendirici önlemleri alır.
- (2) Devlet, herkesin, kültür yaşamında yer almak; bilimsel gelişmelerden ve bu gelişmelerin uygulanması sonuçlarından yararlanmak; bilimsel edebi ve sanatsal ürünlerin korunmasının sağladığı maddi ve manevi çıkarlardan yararlanmak hakkını korur ve bilimsel araştırma ve yaratıcı etkinliklerin yürütülmesinin gerektirdiği özgürlüklere saygıyı sağlar.

Kooperatifçiliğin Geliştirilmesi

Madde 63

Devlet, kooperatifçiliğin gelişmesini sağlayacak önlemleri alır ve kooperatiflerin demokratik ilkelere uygun olarak çalışmalarını yasa ile düzenler.

Tarım ve Çiftçinin Korunması

Madde 64

- (1) Devlet, yurttaşların gereği gibi beslenmesini, tarımsal üretimin toplumun yararına uygun olarak artırılmasını sağlamak, toprak aşınmasını önlemek, tarım ürünlerini ve tarımla uğraşanların emeğini değerlendirmek için gereken önlemleri alır.
- (2) Devlet, çiftçinin işletme araçlarına sahip olmasını kolaylaştırır.
- (3) Tarımla uğraşan kişilerin doğal afetlere karşı korunması yasa ile düzenlenir.

Tüketicilerin Korunması

Madde 65

Devlet, tüketicileri koruyucu ve aydınlatıcı önlemleri alır. Tüketicilerin kendilerini koruyucu girişimlerini özendirir.

Devletin Ekonomik ve Sosyal Ödevlerinin Sınırı

Madde 66

Devlet, bu Anayasada belirtilen ekonomik ve sosyal amaçlara ulaşma ödevlerini, ekonomik gelişme ile mali kaynaklarının yeterliği ölçüsünde yerine getirir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Siyasal Haklar ve Ödevler

Yurttaşlık

Madde 67

- (1) (a) 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti Kuruluş Antlaşmasına bağlı "D" eki uyarınca Kıbrıs Cumhuriyeti yurttaşlığını kazanan ve 15 Kasım 1983 tarihinde Kuzey Kıbrıs'ta yerleşik bulunan; ve
(b) 15 Kasım 1983 tarihinden önce Kıbrıs Türk Federe Devleti yurttaşlığına kabul edilen herkes, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti yurttaşdır.
- (2) 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti Kuruluş Antlaşmasına bağlı "D" Eki uyarınca Kıbrıs Cumhuriyeti yurttaşı olma hakkına sahip olup 15 Kasım 1983 tarihinde Kuzey Kıbrıs'ta yerleşik olmayan Türk asıllı Kıbrıslıların, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti yurttaşlığını kazanma hakları saklıdır.

Seçme, Halkoymasına Katılma ve Seçilme Hakkı

Madde 68

- (1) Seçme ve halkoymasına katılma, onsekiz yaşını bitirmiş olan her yurttaşın hakkı ve ödevidir.
- (2) Yirmibeş yaşını bitirmiş olan her yurttaş seçilme hakkına sahiptir. Seçilebilmek için en az üç yıldan beri daimi ikametgahı Kuzey Kıbrıs'ta olmak ve yurt ödevini yerine getirmiş bulunmak koşuldur.
- (3) Seçme ve seçilme ile ilgili diğer nitelikler, bu Anayasanın kuralları saklı kalmak koşuluyla, yasa ile düzenlenir.
- (4) Seçimler ve halkoylamaları, serbest, eşit, gizli, tek dereceli, genel oy, açık sayım ve döküm ilkelerine uygun olarak yapılır; sayım ve döküm işlemleri tamamlanıncaya kadar aralıksız sürdürülür.
- (5) Aday olmak, kamu görevinden çekilme koşuluna bağlanamaz. Seçim ve kamu hizmetlerinin güvenliği bakımından hangi kamu görevlilerinin ne gibi koşullarla aday olabilecekleri yasa ile düzenlenir.
Yargıçlar, savcılar, silahlı kuvvetler mensupları ile polis mensupları mesleklerinden çekilmedikçe aday olamazlar ve seçilemezler.
- (6) Yurt ödevini yerine getirmekte olan yükümlüler halkoylamasında, Cumhurbaşkanı ve milletvekili seçimlerinde görev yerlerine en yakın sandıkta oy kullanabilirler.
- (7) Seçimler ve halkoylamaları ile ilgili diğer kurallar ile bu maddedeki hakların kullanılması yasa ile düzenlenir.

Seçimlerin Genel Yönetimi ve Denetimi

Madde 69

- (1) Seçimler ve halkoylamaları, yargı organlarının genel yönetimi ve denetimi altında yapılır.
- (2) Seçimlerin ve halkoylamalarının başlamasından bitimine kadar, seçimin ve halkoylamasının düzen içinde yönetimi ve dürüstlüğü ile ilgili bütün işlemleri yapma ve yaptırma, seçim ve halkoylaması süresince ve seçimden ve halkoylamasından sonra seçim ve halkoylaması konuları ile ilgili bütün yolsuzlukları, şikayet ve itirazları inceleme ve kesin karara bağlama ve Cumhurbaşkanı ile milletvekillerinin seçim tutanaklarını kabul etme görevi, yargıçlardan oluşan Yüksek Seçim Kurulundur.
- (3) Yüksek Seçim Kurulu ile diğer seçim kurullarının kuruluşu, işleyişi, görev ve yetkileri yasa ile düzenlenir.
- (4) Köy ve mahalle yerel yönetim seçimlerinin, genel yönetimi ve denetimi için, (1). fıkra kuralları saklı kalmak koşuluyla, yasa ile özel kurallar konabilir.

Siyasal Parti Kurma ve Partilerin Siyasal Hayattaki Yeri

Madde 70

- (1) Yurttaşlar, siyasal parti kurma ve usulüne göre partilere girme ve çıkma hakkına sahiptir.
- (2) Siyasal partiler, önceden izin almadan kurulur ve serbestçe faaliyette bulunur.
- (3) Siyasal partiler, ister iktidarda ister muhalefette olsunlar, demokratik siyasal hayatın vazgeçilmez öğeleridir.
- (4) Siyasal partiler, bir seçimden doksan gün öncesine kadar kurulup tüzel kişilik kazanmadıkça o seçime katılamaz.
- (5) Yargıçlar, savcılar, silahlı kuvvetler mensupları, polis mensupları, kamu görevlileri ve on sekiz yaşından küçük olanlar siyasal parti kuramaz ve siyasal partilere üye olamaz.
- (6) Siyasal partilere Devletçe yapılacak yardım yasa ile düzenlenir.

Siyasal Partilerin Uyacıkları İlkeler

Madde 71

- (1) Siyasal partilerin tüzük, program ve çalışmaları, Devletin ülkesi ve halkı ile bölünmez bütünlüğüne, insan haklarına, halk egemenliğine, demokratik ve laik Cumhuriyet ve Atatürk İlkelerine aykırı olamaz.
- (2) Siyasal partiler tüzük ve programları dışında faaliyette bulunamaz;
- (3) Siyasal partilerin parti içi çalışmaları ve kararları, demokratik ilkelere aykırı olamaz.
- (4) Siyasal partilerin mali denetimi, Anayasa Mahkemesi olarak görev yapan Yüksek Mahkemece yapılır.
- (5) Cumhuriyet Başsavcısı, kurulan partilerin tüzük ve programlarının ve kurucularının hukuksal durumlarının Anayasa ve yasa kurallarına uygunluğunu, kurulmalarını takiben denetler ve faaliyetlerini izler.
- (6) Siyasal partiler, yabancı devletlerden nakdi yardım alamaz, bunların Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin bağımsızlığı ve ülke bütünlüğü aleyhine kararlarına katılamaz.

- (7) Bu maddedeki kurallara aykırı hareket eden siyasal partiler, Cumhuriyet Başsavcısının açacağı dava üzerine, Anayasa Mahkemesi olarak görev yapan Yüksek Mahkemece temelli kapatılabilir.
- (8) Siyasal partilerin kuruluş ve çalışmalarının denetlenmesi ve kapatılmaları, yukarıdaki esaslar çerçevesinde yasa ile düzenlenir.
- (9) Bu madde kuralları, siyasal partilerin, bu Anayasa'nın 162. maddede öngörüldüğü şekilde değiştirilmesini sağlamak amacıyla faaliyette bulunmalarını engeller biçimde anlaşılamaz ve uygulanamaz.

Kamu Görevine Girme Hakkı

Madde 72

- (1) Her yurttaş, kamu görevlerine girme hakkına sahiptir.
- (2) Hizmete alınmada, ödevin gerektirdiği niteliklerden başka hiçbir ayırım gözetilemez.

Mal Bildirimi

Madde 73

Kamu görevine girenlerin girişte ve görev sırasında mal bildiriminde bulunmaları yasa ile düzenlenir. Yasama ve yürütme organlarında görev alanlar bundan istisna edilemez.

Yurt Ödevi

Madde 74

- (1) Silahlı Kuvvetlerde yurt ödevi, her yurttaşın hakkı ve kutsal ödevidir.
- (2) Yurt ödevine ilişkin kurallar yasa ile düzenlenir.

Vergi Ödevi

Madde 75

- (1) Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere, mali gücüne göre, vergi ödemekle yükümlüdür.
- (2) Vergi, resim ve harçlar ve benzeri mali yükümler ancak yasa ile konulur.
- (3) Yasanın belli ettiği yukarı ve aşağı hadler içinde kalmak, ölçü ve ilkelere uygun olmak koşuluyla, vergi, resim ve harçların bağışıklık ve istisnalarıyla oran ve hadlerine ilişkin kurallarda değişiklik yapmakta Bakanlar Kurulu yetkili kılınabilir.
- (4) Geriye yürüyen mali yükümlülükler konulamaz.

Dilekçe Hakkı

Madde 76

- (1) Herkes, kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikayetleri hakkında tek başına veya topluca, yetkili makamlara yazı ile başvurma ve bunların süratle incelenmesi ve karara bağlanması hakkına sahiptir.
Gerekçeye dayanacak olan bu karar, en geç otuz gün içinde, dilek ve şikayet sahibine yazılı olarak bildirilir. Böyle bir karardan zarar gören herkes veya otuz gün içerisinde kendisine bir karar bildirilmeyen her ilgili, dilek ve şikayet konusu hakkında yetkili mahkemeye başvurabilir.
- (2) Yurttaşlar, tek başlarına veya topluca Cumhuriyet Meclisine yazı ile başvurma hakkına sahiptir. Bu hakkın kullanılma biçimi yasa ile düzenlenir.